

Інноваційні ресурси економічного зростання

Україна опинилася серед економічно відсталих держав світу. Проте, використовуючи наявний технологічний потенціал, можливо здійснити інноваційний «прорив» у багатьох напрямках. Хоча за умов відсутності обґрунтованої державної політики щодо розподілу інноваційних ресурсів, регулювання інноваційного розвитку, визначення стратегії розвитку необхідного ефекту важко досягнути. Вивчені креативні можливості України в сучасних умовах.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, економіка.

Основу ефективного функціонування світової економіки разом із виробничими ресурсами становить і науково-технічний потенціал, використання якого розкриває можливості для активної інтеграції більшості країн. Необхідною умовою використання досягнень науки і техніки в усіх сферах функціонування держави є інноваційна діяльність суб'єктів господарювання.

Взаємодія інноваційної діяльності з новою якістю капіталу характеризує сучасний період розвитку світової економіки, темпи зростання якої перевищують очікування середини 90-х рр. ХХ ст. (зростання світової економіки в середньому становило 3% від реального ВВП) [1, с. 67].

У ринкових умовах господарювання досягнути високого рівня інноваційності економіки країни можна лише на основі запровадження механізму щодо її розвитку, які мають ґрунтуватися на результатах всебічного аналізу загальних тенденцій розвитку світової економіки і оцінці економічної ситуації в Україні.

Детальний аналіз темпів росту економік окремих регіонів України свідчить про відсутність однозначних тенденцій інноваційного розвитку, а також інноваційної складової, відтворення капіталу та, як наслідок, деформації регіональної структури виробництва. В цій ситуації ключовою виступає проблема системної трансформації державної політики в регіонах з метою становлення інноваційно-інвестиційної послідовності їх розвитку.

Дослідження проблем інноваційної активності підприємств, обґрунтування стратегії їх технологічного розвитку знайшли своє відображення в роботах таких зарубіжних і вітчизняних вчених, як Д.М. Стеченко, Л.М. Кузьменко, О.М. Кузьменко, М.Б. Єрмоліна, В.Є. Новицького, В.І. Захарченко тощо.

Разом з тим недостатньо дослідженими залишаються такі важливі аспекти цієї проблеми, як регіональна політика активізації інноваційної активності промислових підприємств та методологія оцінки ризиків реалізації обраної стратегії інноваційного розвитку. Ці та інші обставини й визначають актуальність та практичну важливість теми дослідження на даному етапі розвитку як країни в цілому, так і її окремих регіонів.

Метою роботи є вивчення теоретичних засад і прикладних інструментів регіонального регулювання інноваційної діяльності, як засобів забезпечення сталого економічного зростання України.

Механізм забезпечення інноваційного розвитку економіки включає комплекс заходів для проведення підтримуючої, управлінської, компенсаційної та регулюючої діяльності держави, а також суб'єктів господарювання, що спрямовані на створення нормальних умов ефективного функціонування ринку та вирішення соціальних і економічних проблем розвитку національного товаровиробника і економіки в цілому [2, с. 23].

Слід зазначити, що необхідність регулювання інноваційного розвитку регіону обумовлена економічною ситуацією, що склалася, тобто дефіцитом ряду виробничих і матеріальних ресурсів, поглибленням диспропорції у розміщенні трудових ресурсів і основних виробничих фондів та необхідністю реалізації у більшості галузях економіки широкомасштабних програм інноваційного оновлення та розвитку виробництва. Тобто для підвищення ефективності функціонування виробничої сфери регіону необхідно створити певний механізм заходів, які будуть орієнтованими [3, с. 156]:

- 1) на освоєння та випуск конкурентоспроможної продукції;
- 2) на розробку системи інформаційного забезпечення;
- 3) на раціоналізацію та модернізацію виробництва за рахунок впровадження новітніх інноваційних досягнень, тобто впровадження у виробництво ефективної матеріало-, ресурсо- та енергозберігаючої і екологічно безпечної техніки та технологій;
- 4) на розвиток міжгалузевої спеціалізації та кооперації виробництва та налагодження системи зв'язків між суміжними галузями і виробництвами з метою утворення замкнених технологічних циклів випуску продукції;
- 5) на правову та нормативну підтримку виробників, що активно займаються інноваційною діяльністю, та зниження на них податкового тиску;
- 6) на створення сприятливого інвестиційного клімату для залучення вітчизняних та іноземних інвестицій в інноваційні розробки;
- 7) на раціональне та ефективне поєднання державного впливу і ринкових регуляторів на функціонування і розвиток виробничого сектора економіки регіону на інноваційних засадах.

Слід зазначити, що забезпечити конкурентоспроможність національного виробника можна лише через важелі механізму регулювання інноваційної діяльності, тобто через сукупність прийомів та методів, за допомогою яких здійснюється організація інноваційного процесу з метою його ефективного впливу на кінцевий результат [3, с. 156].

Механізм регулювання інноваційного розвитку економіки регіону в ринкових умовах господарювання повинен [4, с. 52]:

- 1) оперативно реагувати на зміни потреб і запитів споживачів і сприяти їх задоволенню;
- 2) сприяти підвищенню ефективності ведення виробничої діяльності, раціональному розподілу виробничих ресурсів у різних галузях економіки, зниженню витрат та підвищенню конкуренції, пошуку та розширенню ринків збуту продукції і вихід з нею на нові ринки збуту;
- 3) стимулювати проведення інноваційної діяльності та впровадження інновацій у виробничі процеси;
- 4) заохочувати до підвищення якості продукції;
- 5) мотивувати до високопродуктивної праці тощо.

Регулювання інноваційного розвитку здійснюється на декількох рівнях, а саме: держави, регіону, галузі, конкретного суб'єкта господарської діяльності.

На державному рівні регулювання включає такі елементи регулюючих механізмів: регулювання ринкових процесів; правове регулювання підприємницької діяльності; соціальне та політичне регулювання.

Державне регулювання в основному скеровується у регіони, галузі та сфери економіки, а також на явища, ситуації, умови виробництва та соціально-економічне становище регіонів, в яких виникли або можуть виникнути проблеми, які не можна вирішити автоматично, як того вимагають умови ринкового середовища. Держава повинна створити необхідні та достатні зовнішні умови і

заохочувати інноваційну орієнтацію розвитку підприємств регіону. Це можливо не тільки завдяки посиленню заходів боротьби з криміналом, але і при переході до законного, прийнятого більшістю населення правила розподілу власності, а також введення і підтримки більшістю підприємців принципів конкуренції. Разом з тим державне втручання у виробництво має бути обмеженим, оскільки надмірне та активне втручання може мати негативні наслідки і тенденції [5, с. 25].

Слід наголосити, що в даний час недостатньо розробленим є механізм економічної взаємодії держави та регіонів. Поширення інноваційної діяльності потребує принципово нових механізмів впровадження її результатів у промислове виробництво, оскільки лише незначна кількість підприємств у регіоні займається придбанням і використанням інновацій, та, як наслідок, незначною залишається частка інноваційної продукції [6, с. 56].

На регіональному рівні пріоритетний напрямок структурних перетворень визначається спеціалізацією його виробництва та характером структурних диспропорцій між галузями економіки. «Регіональне регулювання полягає насамперед у вирішенні міжгалузевих і міжвиробничих науково-технічних та інвестиційних проблем, а також у виробленні стратегії інноваційного розвитку, що тим самим забезпечує ефективний економічний розвиток регіону, раціональне та економічне використання наявних виробничих, матеріальних і трудових ресурсів» [7, с. 45].

Як зазначено в праці Д.М. Стеченко, регулювання розвитку інвестиційної сфери на регіональному рівні визначається результативністю реалізації механізму інноваційного розвитку на основі:

- 1) державної підтримки розвитку підприємств за рахунок централізованих джерел, при перенесенні основної уваги з безоплатного бюджетного фінансування інвестиційних проектів на фінансування виключно на конкурсній основі;
- 2) розширення практики спільного державно-комерційного фінансування інноваційних проектів;
- 3) підвищення ролі внутрішніх, власних коштів підприємств для фінансування інноваційних проектів;
- 4) посилення державного контролю за витратами коштів центрального бюджету, що спрямовуються на інвестиції у формі безоплатного фінансування та кредиту [8, с. 32].

Головна мета галузевого регулювання полягає у проведенні ефективної науково-технічної та інвестиційної політики, що забезпечує вирішення основних проблем розвитку регіону (виробничих, технічних, технологічних, організаційних тощо).

Організацію регулювання інноваціями на рівні підприємства необхідно здійснювати на основі аналізу інноваційних можливостей, стратегічного планування розвитку інновацій, забезпечуючи тим самим, підвищення конкурентоспроможності галузей та підприємств у регіоні. Для цього необхідні нові підходи до формування інноваційно-інвестиційної політики та механізмів її реалізації, форми впливу держави і регіональних органів влади на зміну процесів, що відбуваються у виробничій сфері регіону [6, с. 58].

Таким чином, вдосконалення механізму регулювання інноваційного розвитку економіки регіону повинне відбуватися через підвищення ефективності реалізації функцій, які покладено на нього, а саме [5]:

- структурну перебудову економіки на інноваційних засадах;
- створення сприятливої законодавчої, нормативної та податкової бази;
- фінансове забезпечення впровадження інновацій в об'єктах виробничої інфраструктури;

- інформаційне забезпечення розвитку виробництва;
- підвищення зацікавленості і мотивації працівників до високоякісної та високопродуктивної праці тощо.

Необхідно також зауважити, що основною метою регулювання економічного розвитку є створення умов для [2]:

- динамічного і збалансованого розташування та розвитку підприємств регіону;
- активізації впровадження інновацій як основи зміцнення і підвищення конкурентоспроможності виробництва.

Отже, дослідження механізму управління інноваційним розвитком на державному та регіональному рівнях дозволили встановити наступне [3, с. 157]:

- 1) аналіз сучасних теорій інноваційного розвитку у працях вітчизняних та зарубіжних науковців дозволяє констатувати важливість та необхідність застосування інноваційної складової у поточній діяльності підприємств, творчо підходити до визначення способів задоволення потреб споживачів, на основі чого вдосконалювати та оновлювати продукцію, отримуючи більші доходи і змінюючи свої ринкові позиції;
- 2) реальний стан розвитку інноваційної діяльності в Україні в цілому та в окремих регіонах не можна визнати задовільним. Наявні тенденції відображають поступове скорочення інноваційної активності господарюючих суб'єктів, що в масштабах країни призводить до втрати конкурентних позицій на міжнародних ринках у процесі поділу праці та капіталу;
- 3) основними причинами занепаду інноваційного розвитку на всіх рівнях діяльності суб'єктів господарювання переважно є відсутність фінансування наукових досліджень, скорочення обсягів виробництва на підприємствах (відповідно відсутність засобів у замовників наукових досліджень), відсутність мотивації у наукових співробітників у проведенні досліджень;
- 4) одним із важливих наслідків застосування ресурсно-інноваційної стратегії в регіоні буде перехід економіки регіону до механізму конкуренції між видами економічної діяльності, що дозволить не тільки конкурувати за ресурси, але й досить ефективно організувати взаємний канал інвестицій між комплексами галузей;
- 5) однак навіть за детальних розрахунків та чітких прогнозів розвитку ресурсно-інноваційної стратегії існує високий ступінь ризику. У цьому зв'язку проблема адекватної оцінки інноваційних ризиків і розробка ефективних законів щодо їх запобігання чи зниження є вкрай актуальною. Визначають дві відокремлені групи ризиків, перша з яких залежить від суб'єктивності осіб, що приймають стратегічні рішення під час реалізації стратегії регіону, а друга – пояснюється об'єктивними ресурсами інноваційних підприємств.

Таким чином, для розв'язання проблеми інноваційного розвитку потрібна виважена довгострокова стратегія держави щодо розвитку передусім інноваційного підприємництва, його ролі у піднесенні національної економіки, яка б спиралася на інтереси основних економічних суб'єктів. Крім того, світовий досвід переконує, що запорукою становлення ефективної системи інноваційного розвитку є фінансова підтримка державою та приватними установами комплексних досліджень, які визначатимуть довгострокові перспективи розвитку і сприятимуть розв'язанню соціально-економічних проблем України.

Фінансуючи створення наукомісткої продукції держава ризикує, але таким чином відбувається стимулювання розвитку наукомістких виробництв, що своєю чергою гарантуватиме економічне зростання в цілому. Податкова, законодавча і митна системи повинні створити у всіх учасників наукомістких галузей промисловості високі мотивації у швидкому досягненні комерційного успіху.

Інфраструктура наукомістких галузей, а саме інноваційно-технологічні центри, бізнес-інкубатори, технопарки, інформаційні системи, фонди підтримки інновацій, у тому числі венчурні, система підготовки і підвищення кваліфікації фахівців з менеджменту, має створюватися за активної державної підтримки промисловості, що дозволить розширити масштаби інноваційних процесів, втягуючи в них усе нових і нових учасників.

Існує досвід розвинених країн світу щодо активізації інноваційних процесів у наукомістких галузях промисловості в різноманітних економічних і політичних умовах, скориставшись яким можна значно скоротити період виходу економіки України на режим розвитку та виходу з кризи.

Список використаних джерел

1. Кузьменко О. М. Сутність та роль інноваційно-інтенсифікаційних процесів у економічному розвитку / О. М. Кузьменко // Економіст – 2009. – №4. – С. 56 – 58.
2. Новицький В. Є. Імперативи інноваційного розвитку // Економіка України. – 2008. – №2. – С. 52.
3. Дідівська Л. Державне регулювання економіки : [навч. посібн.] / Л. Дідівська, Л. Головка – К. : Знання-Прес, 2009. – 209 с.
4. Захарченко І. Економічний механізм процесу нововведення / В. І. Захарченко ; за ред. Продіуса І. П. ; Всеукр. академія економ. кібернетики. – Одеса, 2008. – С. 196.
5. Єрмоліна М. Б. Механізм регулювання інноваційного розвитку економіки регіону / М. Б. Єрмоліна // Наука й економіка. – 2009. – №4. – С. 155–159.
6. Ковальов І. Інноваційні комунікації : [навч. посібн. для вузів] / І. Ковальов. – М. : ЮНИТИ-Дана, 2005. – 288 с.
7. Кузьменко Л. М. Управління функціонуванням і розвитку економіки регіону : [монографія] / Л. М. Кузьменко ; НАН України. – Донецьк, 2008. – 284 с.
8. Стеченко Д. М. Управління регіональним розвитком / Д. М. Стеченко. – К. : Вища школа. – 2007. – 222 с.

Шмигельская З.К. Инновационные ресурсы экономического роста.

Украина попала в число экономически отсталых государств мира. Однако, используя существующий технологический потенциал, возможно осуществить инновационный „прорыв” по многим направлениям. Хотя, при условиях отсутствия обоснованной государственной политики по распределению инновационных ресурсов, регулиции инновационного развития, определению стратегии развития необходимого эффекта трудно достичь. Изучены креативные возможности Украины в современных условиях.

Ключевые слова: инновационная деятельность, инновационное развитие, экономика.

Shmihelska Z.K. Innovative Resources of Economic Growth.

Ukraine has fallen into the group of economically backward states of the world. However using the existent technological potential it is possible to carry out an innovative „breakthrough” in many directions. Although it is hard to attain the necessary effect in terms of absence of the motivated public policy over allocation of innovative resources, adjusting of innovative development and determination of development strategy. Creative possibilities of Ukraine are studied in current conditions.

Key words: innovative activity, innovative development, economy.

Надійшло 19.04.2010.